

HAVASRÉTI JÓZSEF

Terepmunka

Illusztrációk:
RENYAGYÁR

© *Havasréti József, 2022*
Illusztrációk © *Biacsics Renáta, 2022*

STRESSZMENTES LEBEGÉS

– PROLÓGUS –

1.

A református egyetem David Bowie-konferenciáján álmos önkívület fogott el, miközben a projektor reszkető fényét bámultam; a félhomályos termen átvágó fénypázmák és a szeszélyesen ugráló színes diaképek elzsongítottak. Távolabb a körút villamosai dübörögtek, ami ideszűrődött ebből, nem volt több, mint a tipikus belvárosi zsongás. Arra gondoltam, amire ilyen esetekben mindig: a fényben örvénylő por látványa miért foglalja magába a legtisztább eksztázist és a legédesebb nosztalgiát? Ősélmény: talán az első *artefaktum*, amit megpillantunk gyerekkorunkban, és nem kell hozzá más, csak a szobánkat elsötétítő redőnyök léce, tetőcserép (ha épp a padláson volnánk), spaletta, rosszul elhúzott függöny, bármi; a fény és némi por pedig elkerülhetetlenül és mindenhol jelen van.

Felriadtam. A nevemet mondták. A teremben halkan nevetgéltek, talán azt hitték, közben elaludtam. Felmarkoltam a papírjaimat, és kibotorkáltam az előadói asztalhoz. Csak kevesen voltak a teremben. Szemközt, az első sorban fiatal, vörös hajú nő ült, rövid tavaszi ruhában; finom metszésű, kissé rókaszerű arcát hidegre színezte a vetítőlámpáról rávetülő fény. Várakozás. Megnyitottam a már oda-készített diasort, és beszélni kezdtem. Újra átéltem azt a kétes hangulatot, mely akkor is foglyul ejtett, amikor otthon az előadáson dolgoztam: „Bowie Budapesten”.

Az előadás nem az itteni fellépésekről szólt, hanem a különös megszállottságról, amit a Bowie-fenomén a hetvenes évek budapesti undergroundjában keltett. A „leggyönyörűbb lényről”, aki a „soha meg nem valósuló jövő hírnöke”.

Bowie – aki más, mint a szürke valóságkulisszák, más, mint ami *itt* van. A máshollét és a máskor-lét fölényes hírnöke. Glamour és bomlás.

A hetvenes évek. Penészes bérházak mélyén, kietlen mosókonyhákban, roskatag budai villákban olyan gondolatok születtek, melyek tagadták a fennállót, tagadták, ami van. Időutazás. Egymásba pakolt varázsdobozok halmazának láttam a múltat, a régi „rendszer”, a benne tenyésző zárványokat, a katakombákat, mindazt, ami *akkor* volt, amivel feszültségbe került a brit popsztár világa, a talmi csillogás, a festék, a buzis gesztusok, az idéetlen, mégis lenyűgözően pompázatos ruhák, az okkult delej, az UFO-mánia – de azt is idegennek éreztem, ami most, körülöttünk van.

„Ziggy Stardust története végül egy science fiction drámában végződik: a sztár kapcsolatot teremt bizonyos bolygóközi lényekkel, blackhole-jumperekkel, akik médiumuknak tekintik őt, és ellátják utasításokkal. Ziggy a színpadon ettől kezdve eljövételüket hirdeti...”

Hallottam a saját, fáradtan csapongó hangom, mely szinkronizálni próbálta a bennem kavargó zagyva gondolatokat, olykor eltérve tőlük, olykor hűen követve őket. Egyszóval: mindenféle gondoltam, még az előadás alatt is, de e gondolatok nagyobbik részét magamban tartottam. Közben különös dolgok történtek: nem a teremben, hanem bent, az elme mélyén. Aztán a fejemben kavargó dolgokhoz hozzáidomult a teljes külvilág. Aztán vége lett. Néhány kérdés, szedelőzködés, valaki felkapcsolta a villanyt. A fénypázmák eltűntek. Elköszöntem a többiektől, és hazaindultam.

2.

Kulcszörgés, ajtónyitás. A férfi áthaladt az előszobán, aztán megállt a nappaliban. Körülnézett, kinyitotta az erkélyablakot; a ház körüli park hűvös levegője elárasztotta a szobát. Kinyitotta a szekrényt. Először hozzá se nyúlt a benne lévő tárgyakhoz, csak nézte őket, fűrkésző, mindenre reagáló, mindent precízen letapogató nézéssel. Nem árt az elővigyázatosság, gondolta, noha biztos volt abban, hogy a szekrény gazdája nem használ semmilyen „kézjelet”. Nincsenek trükkök, rejtett apróságok, melyek elmozdulnának, ha az ajtót illetéktelenek piszkálnák. Megbízik ebben a monstrumban – de közben tart

is tőle. A szekrényt belülről gondosan leszigetelték: vastag hungarocell és parafa, bevonva sztaniollal. A tulajdonos, mégis úgy tűnik, paranoiás. Ilyet csak akkor művel valaki, ha távol óhajt tartani magától valami kétes kisugárzást. Idegen aurát. Olyasmit, ami aligha életveszélyes (hisz akkor nem lakna e szigorú és félelmetes, sőt, kisé bálványyszerű bútorral egy térben), hanem olyan hatásokat hárít, melyek, mondjuk így: zavarnák az álmát. A mindennapjait. Végigsimított az ezüstpapíron; ez volt az első jele annak, hogy a szekrény tulajdonosával (és főleg a szekrény tartalmával) valami nem stimmel. Az efféle óvintézkedések bolondra vallanak (olyan bolondra persze, aki *okosnak* tartja magát). Ez a kívül vastag, belül vékony fémréteggel szigetelt bútor darab a beteges elővigyázatosság emlékműve volt. Vagy tünete inkább? A szekrény tartalma (egyébként) veszélytelennek látszott. Akták és iratok barna dobozokban.

3.

Egymás után emelte le a dobozokat. Nem konkrét iratot keresett, csupán a hajdan történetek összképe és annak néhány részlete kellett megbízójának, aki ezekből a talányos adatokból és régi eseményekből szeretett volna felépíteni egy csapdát, amibe a szerencsétlen flótás, akinek a csapda „szól”, majd szépen belesétál. Előszedett egy négykamerás Huawei mobiltelefont, és sorban lefényképezte, amit lényegesnek talált. Könnyen és gyorsan döntött arról, mire van szüksége, és mire nincs. Jól ismerte a szekrényben őrzött régi iratokat, és a történetet, amit e korpusz dokumentált. Tanúja, sőt a részese volt a bennük megőrzött, rögzített, elemzett folyamatoknak, nagyon is közeletről, noha ő csak afféle kívülállónak tekintette magát. A beható arca vigyorra torzult. Egy kívülálló, egy idegen, az ám! A szoba el-sötétedett egy röpke pillanatra.

4.

Kinyitott egy jegyzetfüzetet. Előre-hátra lapozgatott benne, míg nem valami érdekeset talált. Egy anomáliát. Újabb egybeesés, de

ezúttal komolyabb. Elgondolkodva nézte a kinyitott füzetet, melyből golyóstollal vésett, összképét tekintve ügyetlen, ám precíz részletességű rajzocska meredt rá. Az első jel, ami rá vallott. A behatolóra. Arra gondolt: magával kéne vinnie ezt a füzetet, vagy az árulkodó lapot kitépni belőle legalább. Aztán arra gondolt: szükség van-e eféle óvintézkedésekre? Úgyse történik semmi. Úgyis az lesz, amit ő akar. Nincsenek alternatívák. A telefon kijelzőjére pillantott. Van ideje bőven. A férfi, aki ebben a lakásban él, és mindenféle gyanús dokumentumot őriz ebben a szekrényben, most egy konferencián ül, a város másik végében. Biztosan szenved az unalomtól, és ő is a noteszébe firkál. Persze megtörténhet, hogy gondol egyet (az emberek szeszélyes lények, ismerte el a betolakodó), valami ürüggyel kimentti magát, és előbb hazaindul. De nem bízott semmit a véletlenre, az előadóterem közelében valaki őrködik, és ha a rendezvénynek vége, vagy ha a fickó korábban felbukkan, rögtön telefonál.

5.

Ott volt, a kísérlet legelső napjától fogva a legutolsóig. Mindenre emlékezett. Minthogy sokkal intelligensebb volt a program többi közreműködőjénél (de ezt a többiek aligha tudhatták), tisztában volt mind a célokkal, mind a részletekkel. A háttérből figyelt. Noha mindenki azzal áltatta magát, hogy ismeri a terv célkitűzéseit, a tényleges célokat titkolták. Nem csak egyetlen fedőtörténet létezett, hanem több. A mesterséges káosz álcázta a lényegét: a káosz álcázta a káoszt, úgy is mondhatnánk. Hát igen, a célok, töprengett a múlton, miközben helyére csúsztatta a füzetet és kibontott egy szalagos iratmappát. Volt itt minden. Örület örülteknek. The Freak Show of Faith. Modellpszichózis. Módosult valóságok. Tudat kutatás. A valóság fel lazítása. A transzállapot, az elmebaj, a drogos pszichózis közös háttere. Gerilla-ontológiák. Akik mindezt kutatták, a saját világukban éltek, melyben a tudományos célok, a mítoszmániás képzelgés, az okkult törekvések összefonódtak. A kutatók széthúztak, mocskos kis terveik keresztezték egymást. Persze az emberek széthúznak. És miközben mindegyik résztvevő a saját igazságát dédelgette, senki nem vette észre, miféle egyéb, mondhatni hideglelés összefüggések

keresztmetszetében áll. Valaki közülük (vajon ki lehetett?), ha már kezdtek elcsitulni a feszültségek, és kezdtek túlzottan egy irányba haladni a dolgok, néhány pöccintéssel újra és újra életre keltette a jótékony széthúzást. Életet lehelt a káoszba. Persze a dolgok amúgy is afelé tartanak. Ez felülírhatatlan szabály.

6.

A papírlapok közé, az akkurátusan legépelte vagy kézzel körmölt feljegyzések közé beúsztak a kísérlet képei. A tágas és hideg kórterem a tompa fényeivel (örökké vibráló neonfények), a földre terített hűgyszagú matracok a rajtuk heverő szerencsétlenekkel. Aztán a léggör. A savas örület, a hisztéria, a megnyíló elmékből felbugyogó téboly, elvegyülve a klasszikus zene hol méltóságteljes, hol vidám hangjaival. Többnyire Bach zenéjével, az orvosok többsége valamiért ezt tartotta eszményi aláfestésnek, de a fiatalabbak időnként hoztak mást. Jazzt. Pink Floyd-lemezeket. 1973 tavasza: ekkor került forgalomba a *The Dark Side of the Moon*. Persze csak „odaát”, ahogy akkor mondták. Mindenki megőrült ezért az albumért. A pszichedelikus zene csúcának tartották. Közben: állatias hangok, hol innen, hol onnan. Nyögések, sikolyok, suttogás. A betegek nyugtalankodtak. Eszébe jutottak a rajzok. Görcsös kis ábrák titkolt papírfecniken (mint előbb, abban a koszlott jegyzetfüzetben), illetve az olcsó csomagolópapírra szénnel, zsírkrétával, filctollal felvitt látomások. Volt ott minden: ördögpopfák, mutáns próféták, rovaristenek, gyöt-rődő, torz testek, madzaggal betekert értelmetlen botok, rémült pálcikafigurák, emberekkel kopuláló szörnyek. Tébolyult alakzatok, baljós energiák. Semmi derű. Sok ilyen rajzot és festményt látott már. Furcsa, gondolta, hogy az örültek mihez vonzódnak. Állatok. Szex. Hírközlés/távközlés. Utak és járművek. Térképek. Vallás. Fixa ideák. Ismétlődő témák. Az ismétlődés maga a téboly. Mindenki érezte a környékre ráterpeszkedő hatalmas épület rémítő auráját, a vastag falakba kitörölhetetlenül beivódott poklot, a bent lemorzsolts-elcseszett életek összes fájdalmát, a kilométer hosszú folyosók légterét átható örület bonyolult hurkait, a démonok ravasz suttogását, az összes rém-álmot, az összes szenvedést. Föbiák! Mindezt felerősítették a kísérlet

során használt istenverte drogok. A rajzokat ez áthatotta. A hely szel-
leme, a *genius loci* (nos, ha valahol a földön, hát az intézetben teljes
értelmet nyert e kifejezés) és a droghatás. Pszichedelikus inspiráci-
ók! Ez volt az egyik cél. Az egyik kamu cél. Felszabadítani a krea-
tivitást. Vajon hová lehettek azok a rajzok? Mikor az egésznek vége
lett, és kitört a botrány, az oroszok magukkal vitték mindent. Csoda,
hogy ez itt – végigmérte a szekrény tartalmát – megmaradt. De ez
nem az eredeti, napról napra hízó, a történések rendjével összhang-
ban termelődő dokumentumanyag, aminek lapjai úgy épülnek egy-
másra és egymásba, mint a cseppkőrétegek, gondolta, hanem afféle
vegyes holmi csak, amit úgy szedtek össze, a legkülönbébb helyek-
ről, utólag, az elmúlt évtizedek során.

7.

Nem járt egyetemre, sőt, semmilyen iskolába nem járt, de jól értett
mindent. A dolgok természeténél fogva rálátott mindenre. Vele senki
se törődött, egyszerre nézték hülyének és megbízhatónak (az ő szem-
mükben e kettő összefüggött), ami végzetes tévedés volt, mint később
kiderült. Szabadon beszéltek előtte, mint régen a cselédek előtt. Hall-
gatózott hát. Az orvosokat nem faggathatta, az gyanút keltett vol-
na. Külön kaszt. És a kasztok nem hághatók át. De az ápoltak szí-
vesen beszéltek, magukról, bármiről; nekik ő afféle „felső kapcsolat”
volt, a mindenható személyzet egyik *hál’ isten* jóindulatú tagja. Az
orvosok bedőltek a férfi által mutatott arcnak. Durva és közönséges
arc. Nem tehetett róla, ezt örökölte, és úgy döntött, most már ezzel
az arccal csinálja végig ezt a komédiát. És ott volt az a nő is, a Szen-
nai Irénke. Faluról hozták, több intézetben is megfordult, a családja
szégyellte. A falu bolondja. A falu kurvája. A falu prófétája. A roko-
nok összefogtak a helyi pappal, és bezáratták. Nyíró külön figyel-
met fordított rá, a „kedvenc” betege volt. A „kedvenc örültem”, így
beszélt róla olykor. Nem jelentett sokat. Nyíró olykor eltűnt vele az
irodája mélyén, ahol interjúkat készített vele. (Az ám: az átiratok va-
jon hol vannak? A szekrényben őrzött papírok között egyet se talált.
Sőt, semmi olyat, ami arra utalt volna, hogy Irénke létezett egyál-

talán. Irénkét innen is kiradírozták.) Ezek az eltűnések nem érdekelték senkit, a szakmában mindenki tudta, hogy Nyíró a férfiakra bukik, a nők hidegen hagyják. Noha Irénke feltűnő jelenség volt az elmebetegek száználmas seregében, kihívó szépségét nem döntötte romba, nem rohasztotta szét, nem koptatta el a téboly, mely folyamat egyébként szükségszerűen végbemegy, különösen többévnnyi elzárás folyamán. A behatóló, aki a fémszekrény előtt térdepelt, szintén vonzódott a nőhöz. Ő se a szex miatt. Ha hozzáért, Irénke megcsavart elméjén keresztül tisztán hallotta a világűr zúgását.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., 2022-ben
Felelős vezető György Géza vezérigazgató

Felelős szerkesztő Szegő János
Kézirat-előkészítő Hradeczký Moni
Korrektor Balogh Emerencia
A borítót Biacsics Renáta,
a kötetet Pintér József tervezte
Kiadványszám 3243
Kner Antikva betűtípusból szedve
ISBN 978-963-14-4241-0